

Socialförvaltningen
Utbildningsförvaltningen

Dnr 1.8.1-229/2020
Dnr 2.5.3-9045/2019

Handläggare

Socialförvaltningen
Helena Robertsson
Telefon: 08-508 252 32

Utbildningsförvaltningen
Helene Moquist
Telefon: 08-508 334 17

Till

Socialnämnden
2020-09-22
Utbildningsnämnden
2020-09-24

Stockholmsenkäten

Stadsövergripande resultat år 2020

Förvaltningarnas förslag till beslut

Utbildningsnämnden godkänner redovisningen av
Stockholmsenkäten 2020 - urval stadsövergripande resultat.

Lena Holmdahl
Utbildningsdirektör

Sammanfattning

Stockholmsenkäten genomförs vartannat år och är en enkätundersökning som besvaras av ungdomar i årskurs 9 och i år 2 på gymnasiet i Stockholms stad. Socialförvaltningen har sammanställt ett urval i Stockholmsenkätens övergripande resultat 2020. Resultaten i Stockholmsenkäten är generellt stabila men inom några områden märks lite större förändringar. Bland annat syns att snusning ökar, framförallt bland flickor i gymnasiet och att elever i större utsträckning anmäler om de utsatts för allvarliga hot. Däremot minskar andelen elever som spelar för pengar över tid. Fler flickor än pojkar upplever otrygghet i sitt bostadsområde sent på kvällen och den rapporterade utsattheten för våldtäkt och sexuellt tvång har ökat bland flickor. Att känna sig deppig utan att veta

varför har ökat något bland flickor i årskurs 9 och känslan av god psykisk hälsa är lägre än i någon tidigare mätning.

Förvaltningarna pekar på vikten av fortsatt god samverkan, särskilt genom stadsdelsförvaltningarnas preventionssamordnare och skolornas elevhälsoteam. Skolsociala team och sociala insatsgrupper lyfts som viktiga verksamheter för arbete mot hög skolfrånvaro och psykisk ohälsa. Arbetet för att motverka mäns och pojkars våld behöver fortsätta både genom kompetensutveckling för stadens medarbetare och med elever på skolor och ungdomsmottagningar. Sammantaget anser förvaltningarna att Stockholmsenkätens resultat ska användas för att bidra till utveckling av stadens arbete med unga. Utbildningsförvaltningen kommer att använda resultatet i uppföljningen av skolornas elevhälsoarbete.

Bakgrund

Stockholmsenkäten genomförs av socialförvaltningen vartannat år och är en enkätundersökning som besvaras av ungdomar i årskurs 9 och i år 2 på gymnasiet i Stockholms stad. Genomförandet sker i samarbete med utbildningsförvaltningen. Syftet med enkäten är att kartlägga och följa utvecklingen av ungdomars levnadsvillkor över tid. Kunskapsunderlaget ska bidra till stadens arbete med unga, där ibland det förebyggande arbetet rörande tobak, alkohol, narkotika samt spel, brott, utsatthet för brott samt psykisk ohälsa. Underlaget kan också användas för praktisknära forskning och kunskapsutveckling både på stadsövergripande och på stadsdelsförvaltningsnivå i Stockholms stad.

I år genomförs enkäten i 22 av de 26 kommunerna i Stockholms län. I Stockholms stad besvarades enkäten av cirka 9 500 elever och svarsfrekvensen för undersökningen är 72 procent.

Undersökningens svarsfrekvens beräknas utifrån det totala antal elever som respektive skola uppger har deltagit, samt på antalet inkomna och godkända enkäter. I enkätundersökningar finns alltid ett visst bortfall. Elever som inte är på plats när enkäten fylls i har inte möjlighet att dela med sig av sina livserfarenheter. I denna grupp ingår ofta elever med så kallade riskbeteenden och som inte regelbundet befinner sig i skolmiljön. Utifrån så kallad icke-representativitet är det viktigt att ha även denna grupp i åtanke när resultaten analyseras.

Kommunala skolor är ålagda att delta och i årets undersökning ingår så gott som samtliga skolor i Stockholms stad. Fristående skolor deltar frivilligt. Deltagande skolor med minst 25 svarande elever

tilldelas det egna resultatet i en skolrapport. På så vis kan skolor som återkommande ingår i undersökningen göra jämförelser över tid som en del i det egna utvecklingsarbetet.

Resultaten i årets Stockholmsenkät presenteras på stadsövergripande nivå i september och på stadsdelsområdesnivå i oktober. Utbildningsförvaltningen ansvarar för skolornas egna resultatrapporter som skickas ut i oktober. Efter varje genomförande av Stockholmsenkäten skrivs en rapport innehållande en fördjupad sammanfattning av resultat, förändringar över tid samt skillnader mellan stadsdelsområden. Rapporten publiceras i mars 2021 och går att ta del av på Stockholmsenkätens hemsida under ”Årsrapporten 2020”.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för stadsövergripande sociala frågor vid socialförvaltningen i samarbete med utbildningsförvaltningen.

Ärendet kommer att behandlas i samverkan med de fackliga organisationerna den 15 september 2020. Ärendet kommer också att behandlas vid funktionshinderrådets sammanträde den 16 september 2020.

Ärendet

Socialförvaltningen har sammanställt ett urval av de stadsövergripande resultaten i Stockholmsenkäten 2020. Dessa resultat kommer att spridas till berörda målgrupper i staden och presenteras på Stockholmsenkätens hemsida (www.stockholm.se/stockholmsenkaten) i september.

På övergripande nivå och över tid är resultaten i Stockholmsenkäten generellt stabila utan stora förändringar. Socialförvaltningens urval lyfter fram områden med både positiv och negativ utveckling samt områden där nivåerna är mer eller mindre oförändrade.

Tobak

Årets Stockholmsenkät visar en ökning av tobakskonsumtion sedan den senaste mätningen 2018. Ökningen beror på att snusning har ökat i samtliga grupper, framförallt bland flickor i år 2 på gymnasiet. Samtidigt är andelen elever som uppger att de röker oförändrad mellan de två mättillfällena.

Alkohol

Andelen elever som *inte dricker alkohol* har minskat bland elever i årskurs 9 men ligger kvar på samma nivå bland elever i år 2 på

gymnasiet sedan 2016 års mätning. Liknande förändring syns bland elever som rapporterar storkonsumtion av alkohol. Sett över tid är den övergripande utvecklingen dock att storkonsumtionen har minskat under 2000-talet.

Narkotika

Årets mätning visar att utvecklingen över tid inom narkotikaanvändningen är stabil. Det finns dock ett negativ trendbrott. Gruppen elever som uppger sig ha använt narkotika någon gång har ökat något sedan 2016 års mätning och då framförallt bland både pojkar och flickor i årskurs 9 och bland flickor i år 2 på gymnasiet. När det gäller tillgång på narkotika visar årets mätning att elever som inte använt narkotika men haft möjlighet att prova har ökat. Andelen elever som har använt narkotika minst en gång de senaste fyra veckorna har inte förändrats sedan 2018 års mätning.

Spel om pengar

Årets mätning visar på ett *minskat spelande* över tid bland elever både i årskurs 9 och i år 2 på gymnasiet. Andelen som spelar är störst bland pojkar och då främst i år 2 på gymnasiet. Elever som upplever att deras spelande medfört problematiska konsekvenser har dock ökat. Ökningen är störst bland flickor, både i årskurs 9 och år 2 på gymnasiet samt bland pojkar i årskurs 9.

Brottsutsatthet

Nivåerna av den självrapporterade *brottsligheten* är i stort sett oförändrade mellan 2018 och 2020 års mätningar. Över tid syns tydliga könsskillnader där pojkar i dubbelt så stor utsträckning rapporterar att de använt hot eller våld. Andelen elever som rapporterar att de inte burit vapen under de senaste tolv månaderna är i stort sett oförändrad mellan mätningarna 2018 och 2020. Andelen som rapporterade att de snattat eller stulit har dock ökat markant bland både flickor och pojkar i årskurs 9 sedan mätningen 2018.

I årets mätning syns en svag andelsökning sedan 2018 bland elever som rapporterar att de utsatts för rån eller stöld under de senaste tolv månaderna. Andelen elever som inte utsatts för hot och våld minskade däremot mellan mätningarna både bland elever i årskurs 9 och år 2 på gymnasiet. Benägenheten att anmäla allvarliga hot till polisen har i årets mätning ökat markant bland pojkar. En ökning kan även ses bland flickor, men inte lika kraftig. När det gäller den självrapporterade utsattheten för stöld visar 2020 års mätning en

liten ökning sedan 2018. Årets mätning visar att det inte skett några större förändringar sedan 2018 års mätning när det gäller utsatthet för misshandel.

Otrygghet i bostadsområdet

Majoriteten av eleverna som svarat på enkäten uppger att de känner sig trygga när de går ut sent i området där de bor. Det är dock stora skillnader mellan flickors och pojkars *upplevelse av otrygghet*, där flickor upplever sig otrygga i högre utsträckning. I årets mätning syns dock en svag ökning sedan 2018 års mätning bland både pojkar och flickor, oavsett studieår.

Sexuellt utsatt

Andelen flickor som rapporterar att de utsatts för *våldtäkt eller tvingats till sex* ligger på avsevärt högre nivåer än pojkarna. I 2020 års mätning fortsätter andelen flickor som rapporterar att de utsatts för våldtäkt eller tvingats till sex att öka. Utsattheten för sexuellt tvång/våldtäkt ökar framförallt bland flickor i år 2 på gymnasiet.

Psykisk ohälsa

I 2020 års mätning syns en fortsatt negativ utveckling bland unga beträffande *psykisk ohälsa*. Flickor i både årskurs 9 och år 2 på gymnasiet uppger att de känner sig deppiga utan att veta varför i mycket högre utsträckning än pojkar. Det sammansatta indexet "*God psykisk hälsa*" fortsätter att sjunka och ligger i 2020 års mätning på de lägsta nivåerna hittills och då framför allt bland elever i årskurs 9.

Jämställdhetsanalys

Flickor och pojkar i Stockholms stad ges samma möjligheter att svara på frågorna i Stockholmsenkäten. Resultaten i årets mätning visar att flickor och pojkar närmar sig varandra inom vissa områden samtidigt som det på andra områden finns skillnader mellan könen.

Förvaltningarnas synpunkter och förslag

Socialförvaltningen och utbildningsförvaltningen är eniga om vikten av att resultaten på stadsövergripande nivå används för att bidra till kunskap om hur stadens arbete med unga, där ibland det förebyggande arbetet rörande tobak, alkohol, narkotika samt spel, brott, utsatthet för brott samt psykisk ohälsa, kan utvecklas.

Socialförvaltningen, utbildningsförvaltningen och stadsdelsförvaltningarna ansvarar för en mängd aktiviteter, insatser och projekt som riktar sig till unga i staden, många av dessa i

samverkan mellan förvaltningarna. Fortsatt utvecklingsarbete bör enligt förvaltningarna ske inom ramen för det omfattande arbete som pågår.

Resultatet i enkäten pekar på behov av fortsatt riktade förebyggande insatser mot att unga debuterar eller regelbundet använder narkotika. Under hösten 2020 finns Stockholmsenkätens resultat tillgängligt på stadsdelsområdesnivå och ger möjlighet till fördjupad kunskap om hur narkotikaanvändningen ser ut i olika delar av staden. Resultaten bör användas som bidrag till utveckling i det formaliserade samarbetet mellan stadsdelarnas socialtjänster, utbildningsförvaltningen och polisen. Förvaltningarna understryker vikten av fortsatt god samverkan, särskilt genom stadsdelsförvaltningarnas preventionssamordnare och genom skolornas elevhälsoteam.

Vidare anser förvaltningarna att det trygghetsfrämjande arbetet behöver fortsätta, exempelvis genom trygghetsvandringar, samt att arbetet med utveckling av stadsmiljöer fortsatt ska inkludera jämställdhets- och barnrättsperspektiv.

Förvaltningarnas gemensamma arbete att motverka och förebygga mäns och pojkars våld behöver fortsätta. Särskilt viktiga verktyg är ”Stockholms stads program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck” med kompetensutveckling i normkritik och våldsprevention, metoden ”Mentors in Violence Prevention” (MVP) som genomförs i skolor och det normkritiska arbetet på ungdomsmottagningar.

Bland de elever som inte svarar på enkäten ingår sannolikt elever med hög skolfrånvaro vilket innebär att förvaltningarna går miste om kunskap om just denna grupp elever. Förvaltningarna framhåller därför att samverkan för att följa upp elever med hög skolfrånvaro och förebyggande arbete mot psykisk ohälsa bör fortsätta. Bland stadens ungdomar finns elever med behov av individuella lösningar och stöd från flera instanser. Förvaltningarna vill lyfta behovet av fortsatt utveckling av de verksamheter som inkluderar riktade insatser samt vård och behandling, t ex Skolsociala team och Sociala insatsgrupper. Förvaltningarna anser vidare att dessa verksamheter behöver genomföras i nära och tätt samarbete med elevhälsoteam på de skolor som berörs och att samverkan mellan skola och socialtjänst inom ramen för de skolsociala teamen bör stärkas.

Utbildningsförvaltningen kommer att använda resultatet i uppföljningen av skolornas elevhälsoarbete.

Utbildningsförvaltningen föreslår att nämnden beslutar att godkänna redovisningen av Stockholmsenkäten 2020 – urval stadsövergripande resultat.

Bilagor

1. Rapport: Stockholmsenkäten 2020 – urval stadsövergripande resultat
2. Stadsövergripande resultat Stockholmsenkäten 2020 - PPT